

AN-SIKTET

FOLKARE SLÄKTFORSKARFÖRENING

Nr 2

Årg. 8

Juni 1995

RIKSTÄMMAN

Sveriges Släktforskarförbund håller i år riksstämma i Stockholm och den äger rum 19-20 augusti i Medborgarhuset på söder. Se vidare program på sista sidan.

FSF:S HEDERSMEDLEM

Martin Englund, Horndal är FSF:s ständiga, och hittills enda, hedersmedlem, så glöm det du läste i Avesta Tidning. Förmannet Martin blev rätt men inte efternamnet. Läs mer på sidorna 5 och 6.

DATA-LAGEN

Lena Berggren har skrivit en artikel om datalagen. Läs och begrund!

ANTAVLAN

Lars Östlund har sammanställt sin morfars antavla.

Och på tal om antavlor ...

Vi behöver antavlor till kommande nummer av An-Siktet. Det är den sista vi har som publiceras i denna tidning.

I nr 1/95 gick vi ut med en förfrågan om brevbärare. Det är inte betungande. Endast 8-10 gånger per år. Vi i styrelsen tycker att detta är ett bra sätt att spara pengar.

DÖDSFALL

Två av FSF:s medlemmar har avlidit under våren. Det är Harald Hall och Thure Lindqvist. Båda var hemmahörande i Avesta.

† † †

HÖSTENS PROGRAM

skickar vi ut med nästa utskick. Föreläsarna är klara men det är lokal som inte är spikad så ni får tåla er så länge. Men redan nu kan ni bespetsa er på ett fint och varierat program. Till att börja med en utflykt till Sättra Brunn. Läs mer på sidan 9.

Glad forskarsommar!

önskar
Redaktörerna

FOLKARE SLÄKTFORSKARFÖRENING

Föreningen bildades 9 april 1987 och är
ansluten till Sveriges Släktforskarförbund.

Adress: c/o Barbro Vikström
Mattsbogatan 20 E
774 40 AVESTA

Medlemsavgift: 75 kr
Familjemedlem: 25 kr

Postgiro: 58 45 11 - 0

STYRELSE 1995

Ordf: **Birgitta Larhm**
Kärrgatan 4 C, 775 52 KRYLBO 0226-12192

V.ordf: Vakant

Sekr: **Lena Berggren**
Lappkällstigen 3, 774 61 AVESTA 0226-58355

Kassör: **Birgitta Gustafsson**
Sörby Gård, Västansjö 11, 774 97 FORS 0226-31050

Mtrlf: **Barbro Vikström**
Mattsbogatan 20 E, 774 40 AVESTA 0226-55602

Suppl.: **Hans Groth**
Gyllenvägen 12, 774 61 AVESTA 0226-58467

Suppl.: **Lars Östlund**
Västerbovägen 9 A, 775 53 KRYLBO 0226-10867

PROGRAM- OCH ARBETSKOMMITTÉ

Anders Hedström
Östra Parkgatan 53, 774 33 AVESTA 0226-52331

Maths Henriksson
Skogslund 4360, 774 92 AVESTA 0226-31051

Jan Lemoine
Lappkällstigen 3, 774 61 AVESTA 0226-58355

Margaretha Lind
Gullbågsvägen 21, 774 61 AVESTA 0226-59107

Ingegärd Olsson
Egnahemsvägen 22, 775 54 KRYLBO 0226-11964

AN-SIKTET

Medlemsblad för Folkare Släktforskarförening.

Redaktörer: **Birgitta Larhm och Barbro Vikström**
adresser: se ovan

FÖRFATTAREN ANSVARAR SJÄLV FÖR INSÄNT MATERIAL

Citat ur An-Siktet får göras om källan anges.

NYA MEDLEMMAR:

Vivi-Anne Andersson

Klockarvägen 1

774 62 AVESTA tel 0226-51505

Gerd o Ulf Ekström

Västansjö 9

774 97 FORS tel 0226-31083

Ninni o Rune Ekström

Västansjö 9

774 97 FORS tel 0226-31030

Margaretha Englund

Grönsinkavägen 21

770 60 HORNDAL tel 0226-40166

Annica Grandin

Bäckbornasvägen 21

161 63 BROMMA

Helge Hallin

Rönningssvägen 10

775 50 KRYLBO tel 0226-11472

Ingrid Renström

Lurstigen 4

124 62 BANDHAGEN tel 08-6476671

Eva Riseby

Mattsbogatan 17 C

774 40 AVESTA tel 0226-51128

Villy Viklund

Mittgången 3

831 61 ÖSTERSUND tel 063-120381

HJÄRTLIGT VÄLKOMNA!

INNEHÅLL:

Riksstämman	1
Dödsfall	1
Nya medlemmar	2
Fred Eriksson - torparson och författare	3
Trasiga jeans	4
Medlemsmöte 1995-04-25	5
Brev från Martin Englund	6
Gisselbo by	7
Nya Lapphyttan	8
Något om Sättra Brunn	9
Till Folkarebygden	10
Antavlan	10
Gravkors	14
Hej alla 11- och 12-männingar!	15
Släktforskarerna, datalagen och datainspektionen	17
Nytt i bokhyllan	18
Edsöre	19
Upp till kamp - mot SVAR!	20
Debatt: Upp till kamp - mot SVAR!	21
Efterlysningar	22
Lästips	22
Program Släktforskar dagarna	24

FOLKARE SLÄKTFORSKARFÖRENING

i ett samarrangemang med Avesta Bibliotek/Kulturnämnden

FRED ERIKSSON - torparson och författare

Den 21 mars 1995 var vi ett 25-tal personer som bänkade oss i Fridolinssalen på Avesta Bibliotek för att lyssna till **Fred Eriksson** från Storvik när han berättade om sitt liv, från det han föddes som torparson till ett liv som järnvägsman och författare.

Fred Eriksson började med att berätta att han faktiskt hade rötter med anknytning till Avesta, då hans släkting Björn Isheden, bror till konstnären Per-Inge Isheden, hade släktforskat och påvisat släktskap med Momma som varit vid kopparbruket i Avesta. Björn Ishedens släktforskning kallades också "Från adel till torpare".

Fred Eriksson fortsatte med en liten varning för känsliga öron: "Ni får ha överseende om det blir virrigt, men jag har fyllt mina 80 år... och lite elak kan jag också vara ibland".

Fred är nr 4 i en syskonskara på 15 barn. De växte upp i fattigdom, ja nästan armod ibland. Stugan de bodde i var på 1 rum och kök, och har nu i senare tid mätts upp till 35 kvadratmeter. Men alla barn var inte hemma samtidigt, den äldsta var född 1908 och den yngsta 1933, men 13 barn var som mest hemma samtidigt. Imperialsängarna rymde många småungar under skolåldern! Även den Gustavianska sägen var rymlig, och vägglössen stortrivdes i sängarna med så fina narn! och i timmerväggarna naturligtvis. Fred konstaterade att "kvinnorna gillade inte att man pratade om sånt - det var ju deras sak att försöka hålla efter lössen"

Idag är de 13 syskon kvar i livet, den yngsta får pension om några månader.

Författarskapet

Fred Eriksson har gett ut 11 böcker, och hade ofta fått frågan vad som driver honom att skriva och vilka studier som behövs för att skriva 11 böcker.

För-det första, det är Freds hobby att skriva! Någoting han trivs med att göra, helt enkelt.

Fred har gått 6 år i folkskola, "men det var på den tiden vi kunde läsa och skriva när man gick ut". En en avgörande skillnad då och nu, är att då var de 7-8 elever per klass, jämfört med uppåt 30 idag. En annan stor skillnad är att då hade eleverna 7-8 ämnen, idag läser skolbarnen 15-18 olika ämnen. Senare har Fred läst mycket på korrespondens -Brevskolan.

Uppväxt som arbetargrabb, 4 år inom försvaret vid Kavalleriregementet K4 i Umeå -det var ju ett sätt att komma ut och få jobb på den tiden (1933), "sno värving" som han kallade det. På de betygen fick han senare jobb inom järnvägen. "Arbetare och bönder får göra rätt för sig"

De fyra åren inom försvaret resulterade i hans första bok, Basse, som kom ut 1953. Den vann han en pristävling med och fick 5000:-

1955 kom hans andra bok, Löparen. Även den färgad av egna upplevelser, Fred hade varit en sån där "idrottsidiot" som alltid läser tidningen baklänges för att börja med sporten. 1943 var han själv med i landslaget på 10 000 meter, samt hade 5 hälsingemästerskap från 3 000 till 25 000 meter.

Tredje boken var en ren fantasiprodukt, och följdes av många år där Fred var politiskt aktiv, aktiv inom föreningslivet, Sångarföreningen, Konsum mm.

1978 kom boken Fred Eriksson är mest känd för, Maria. Boken om hans mors liv, torparkvinnan, 15-barnsmodern mm. "Otroligt att kvinnor kunde ha det så ända fram till 40-talet!"

Bokens manus skrevs om åtminstone 4 gånger, och det är på 400 maskinskrivna sidor... Maria har även getts ut i serien En bok för alla, då i 38 000 exemplar. Den boken var avgörande för Freds fortsatta författarskap.

Boken om Freds far heter Björn. Fadern tecknas som lite vrång, hård och ogin, men det var omständigheterna som gjorde honom sådan. Hans mor hade varit en hård kvinna, och fadern "en liten tase" som fick stryk av hustrun när han kom hem och var full.

Freds författarskap har lett honom på resor runt stora delar av Sverige, han har rest från Oviken i norr till Kalmar i söder och berättat om sina böcker, och även varit på dagis hos "småfolket" och berättar om hur det var på farfars tid.

Fred avslutade med att läsa några egna dikter och korta funderingar över svenska språkets underliga vägar

När kolaren kolar kolar han inte längre

När man går på maskerad bör man vara maskerad

Alla märker att tisteln är mogen när man satt sig på den

Man kan det man vill
om man lägger manken till

En sak är jag absolut säker på
men jag har glömt vad det var

Något att önska:
att få dö ung
vid hög ålder

Vid anteckningsblocket:
Lena Berggren

TRASIGA JEANS
av
FRED ERIKSSON

Förr hade nöden ingen lag
och blanknött var helgdagsdressen.
Med lappar och revor båd' fram och bak
men utan mode och egen smak
vi skilde oss väl från noblessen.

De trasiga paltor vi ägde då
har nu blivit mer populära.
Ty byxor med revor båd' fram och bak
är numera "inne" och modesak.
Med stolthet för många att bära.

I trasiga jeans går man nu omkring
och visar små avsnitt av gumpen.
Med lappar och revor båd' fram och bak
man demonstrerar designerns smak
och pröjsar dubbelt för lumpen.

Så ändras tiden och vi med den.
Reklamen har många omen.
Med lappar och revor båd' fram och bak
har nöden blivit en modesak
för den andliga fattigdomen ...

MEDLEMSMÖTE 1995-04-25

Folkare Släktforskarförenings välbesökta möte den 25 april inleddes med att Lars Östlund hälsade oss drygt 50 personer välkomna till Grytnäs församlingshem. Ett särskilt välkommen till vår inbjudne kåsör Birger Eriksson som skulle berätta kring öden och personer i Gisselbo.

Därpå tog Barbro Vikström till orda och berättade att Folkare Släktforskarföreningen har utnämnt sin första *Hedersmedlem - Martin Englund* från Horndal. Martin, som har passerat de 90, är ett föredöme för alla forskare. Han har forskat och forskar kring Johan Olov Johansson, Tvåbo, Vallonforskning, Krutbruk med mera, för att inte tala om all fotodokumentation Martin gjort. Martin förärades hedersutnämningen med diplom och blommor. Martin höll ett kort tacktal, där han konstaterade att släktforskning är intressant och att han gärna vid något annat tillfälle pratar om sin släkttabell.

Solveig Selldin informerade om vårutflykten till Lapphyttan, den planeras till lördagen den 20 maj, då vi får en guidad visning och möjlighet att äta "tidstypisk" mat. För detta måste anmälan ske i förväg, varför lista sattes upp där man kunde anteckna sig under kvällen.

Lars Östlund delade ut Grytnäs Hembygdsförenings program för sommaren, samt berättade lite om vägkyrkan i sommar, där en utställning planeras om tre bröder Garpe, innan han med några strofer ur Thure Ahlms "Grytnässången" överlämnade ordet till dagens föredragshållare, Birger Eriksson.

Se referat.

Vid kaffet efter föredraget förrättades dragning i medlemslotteriet:

Erik Carnedal, Avesta, vann "Medeltidens ABC", Eva Gustavsson, Horndal, vann "Byn Knutsbo i Grytnäs socken" av Arne Sohlström, och Ingrid Groth vann "Handskrifter med kulturhistoria" av Margareta Grafström.

Vid anteckningarna Lena Berggren

Kära Släktforskare = Arbetskamrater !

Ett varmt och hjärtligt T A C K för den minnesvärda kvällen då jag blev så hågkommen för min höga ålder och mitt friska sinne ! Det tog en hastig vändning. Den 1 april skulle jag visa dia-bilder av Horndals ån Rosseåns flöde genom vår vackra bygd.

Det var ju första april. Jag drabbades av svåra plågor och måste lämna över bilderna till Ordf. Det var ett svårt tarmvred (ilius). Ambulans till Avesta och snabb vidaretransport till Falu Lasarett. Där de snabbt utförde en lyckad stor operation. Men jag blev kvar i narkosen och upplevde en massa underliga äventyr. Och nedsatt arbetsförmåga. Därav min försumlighet med svarsbrev och T A C K för allglädjen och det intressanta Hembygdsprogrammet.

Genom det fina samarbetet med övriga släktforskare har jag fått data och berättelser om förfäderna - Vallonerna smederna - Krutgubbarna i Husby och "Klämmes" i Fornby och Rossen (Klämmes Fäbodar) Jag kallar det för Släktgiro. Där sätter jag in några data och får mångdubbelt igen.

De vackra björkarna vid Karlshem har min Far hämtat i de igenväxande betesängarna vid Klämmes fäbodar vid Rossen.

Vid Rossen låg också Bote Klemmetssons ålkistor år 1367. 21 mars. Han bodde på Abacken och hade klara fastighetshandlingar på äganderätten till 30 alnar ålkistor vid Rosseåns utlopp (Se Carl Larsson i By)

Men jag har ofta undrat - hur kunde våra förfäder leva på jakt och fiske. (Bild).

Martin Englund

MARTIN ENGLUND
Grönsinkavägen 21
77060 HORNDAL
☎ 0226-40166

När (senare) poliskommissarie Arne Tallberg; Sandviken var på sommarlov hos "Masarpers" fick han en ål på vanligt metspö vid Rosslandet.

*Barndomsminne
Och Eng*

BIRGER ERIKSSON
berättar om
GISSELBO BY

Gisselbo -mitt i världen!

Så skulle man kort kunna beskriva Birger Erikssons föredrag om öden och personer i Gisselbo by. Ämnena och platserna skiftade rejält, från Dalälvens lopp till damorkester i Helsingfors, allt med Gisselbo som minsta gemensamma nämnare.

Det är svårt att göra Birgers livfulla berättarstil rättvisa i text - han bör höras!

Namnet kommer eventuellt av Gisle, ett fornnordiskt namn. Den tidigaste inbyggaren i byn som finns dokumenterad är en Jöns Laggare som finns där på 1500-talet i jordaböcker. På 1600-talet finns en Jöns Iljansson i Knutsbo i skattelängderna från Elfsborgs lösen. Byn består i stort sett än i dag av de fem gårdar som fanns där redan på 1600-talet.

Mycket material finns även i domböcker, se som exempel Arne Sohlströms forskning i tingsprotokoll. Materialet ger inte bara människor, utan även bilder av den miljö de levde i.

Stusshytteberget 198 möh och Gisseloberget 211 möh stack upp som två öar ur inlandsisen på den tiden det begav sig.

Så var det då det här med gamla Dalälven... har den gått via Jönvik-Årängen-Gisselbo-Nävden och ner till nuvarande fåra??

Finns även historier om kyrkbåtsrodd på Nävden? Äktheten inte styrkt, men ett intressant uppslag. Roddföreningen planerar ta upp det på nytt.

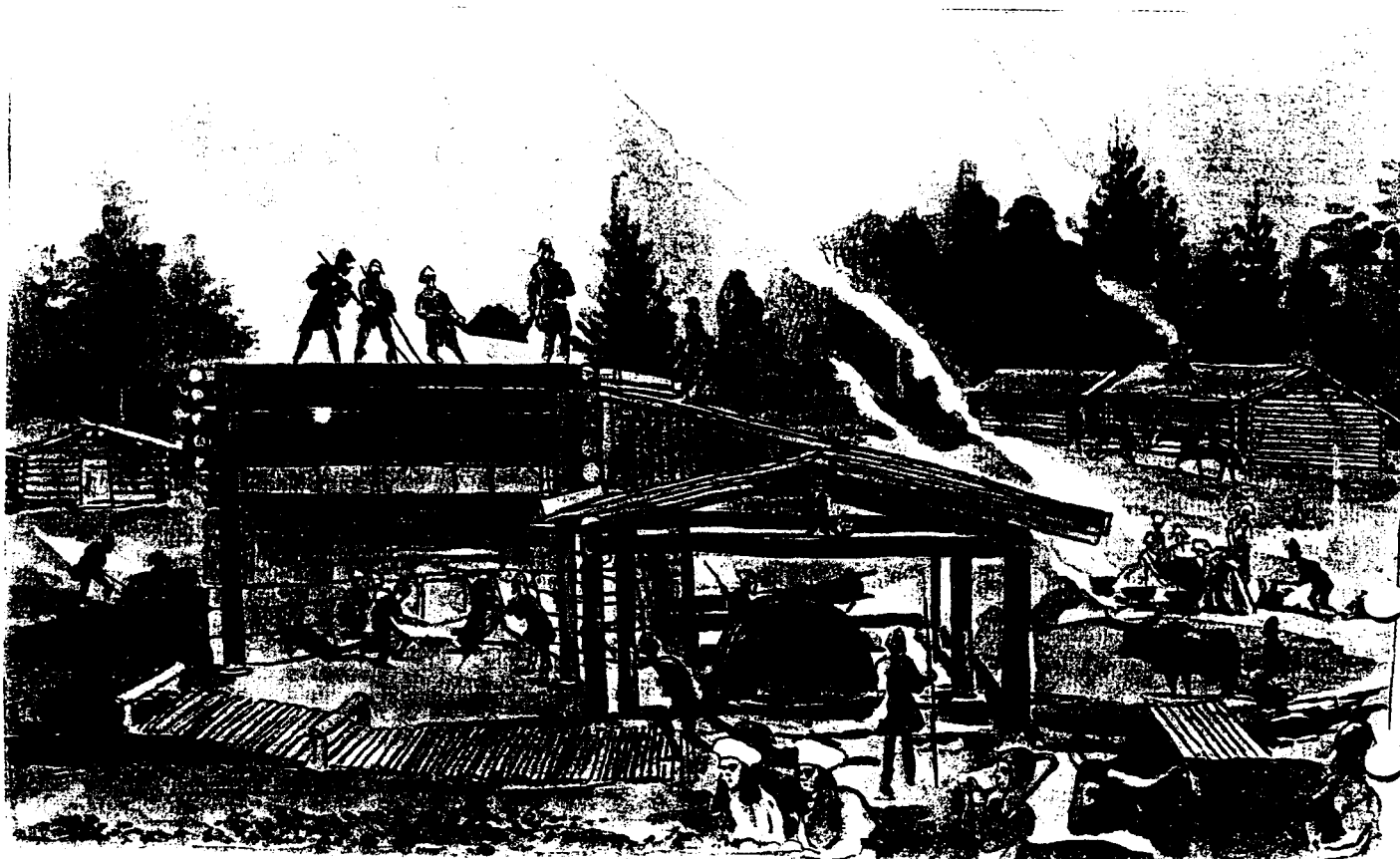
Dalarnas Museums samling av stenyxor, av de ca 500 som finns totalt i samlingen kommer ungefär hälften från By-Folkärna-Grytnäs.

Forskning leder alltid till sidospår. Vid genomgång av material i gårdsarkivet hemma på Jan-Ersgården fanns ett dokument om Kohlskatt undertecknat av en Bergöö. Och, jovisst, denne Bergöö visade sig vara släkt med konstnären Carl Larssons hustru, Karin, som var född Bergöö.

Nästa sidospår var en Brushane. Karlfeldt har bl a diktat om Brushane, som han placerar på annan ort, men det är inte omöjligt att han hört namnet hemikring, enligt Birger Erikssons hypotes. Soldaten Brushane bodde i Garphyttan men hade tjänst som soldat för Gisselbo rote. Birger har idag kontakt med Annika Brushane som bor i Helsingfors och har en damorkester. Om Birgers kontakter med Brushane i Helsingfors, se förra numret av An-Siktet.

Birger avrundade med att berätta om en del personligheter i Gisselbo; Bl a nämndes Kolonisten, Byggmästarns och Olers Anna-Kari, den sistnämnda även presenterad i Ragnar Götdahls bok om profiler i Avesta .

Lena Berggren

Kopia ur: DN Kultur & Nöjen
lördag 20 maj 1995

NYA LAPPHYTTAN

Lördag förmiddag den 20 maj gick färden till **Nya Lapphyttan**, som är beläget vid hembygdsgården Karlberg, inte långt från Norbergs centrum.

Den "riktiga" Lapphyttan - Europas äldsta masugn - ligger i en skogsbacke nära bergsmansbyn Olsbenning, en mil utanför Norberg.

Som jag redan har nämnt gick vår färd till Nya Lapphyttan, en rekonstruktion som visar en möjlig och unik väg att återskapa och levandegöra en historisk miljö. Genom att bygga upp den medeltida hyttbyn på en annan snarlik plats lämnas de arkeologiska fynden vid "riktiga" Lapphyttan orörda.

Det historiska bevaras, men det kan förstås inte garanteras att det blir helt riktigt. Det enda man med säkerhet kan fastslå efter en utgrävning, är hur den yta som befinner sig i markplanet har sett ut. Hur väggar och tak har sett ut måste bli en kvalificerad gissning. Rekonstruktioner i naturlig skala är dock, trots all osäkerhet, ett viktigt sätt för arkeologerna att leva sig in i hur människorna levde och arbetade i äldre tider.

Det behövs inte mycket fantasi för att förflytta sig 800-900 år tillbaka till tidig medeltid här i Norbergs bergslag. Modern forskning visar att våra bergsmän, hyttdrängar och smeder var de banbrytande uppfinnarna i Europa.

Masugnstekniken medförde ett tekniskt språng därför att driften kunde pågå fortlöpande och producera mycket mer järn än tidigare, då rödjord och myrmalm smältes i småskaliga blästerugnar. Därmed lades grunden till Bergslagens framsteg och Sverige blev mellan 1250 och 1450 en av Europas dominerande järnexportörer.

Varifrån tekniken kom är svårt att svara på, det kan vara lokala uppfinningar, möjligen med hjälp från Koppargruvan i Falun. När tyska smeder och gruvherrar invandrade var troligen redan Lapphyttan igång. Vi nutidsmänniskor skall inte underskatta medeltidsmänniskornas teknologiska kunnande. Man kunde nog mer i det svenska bondesamhället än vi tror.

Efter promenaden runt området med guiden Ninni som kunnig ciceron var det dags för magen att få sitt, kaffe och ostfralla. Som "pricken över i", Birgitta Gustafssons maffiga chokladkaka. Vi tackar!

Även vädret var på vår sida. Det blåste lite, men solen sken!

Den 22 juli är det Lapphyttedagen i Norberg, ta en tripp dit. Väl mött i höst.

Birgitta

Något om Sättra Brunn...

Vid den gamla Kopparbergsvägen, ungefär mitt emellan Avesta och Västerås, ligger Sättra Brunn - en hälsobrunn med anor sedan år 1700. Brunnsområdet är en lummig oas och brunnen har en mycket intressant historia.

Att "dricka brunn" troddes på 1700-talet ge bot för ett otal olika sjukdomar och krämpor, för vilka annars ingen bot fanns vid den här tiden. Folkareorten var ett naturligt upptagningsområde för Sättra Brunn och redan första verksamhetsåret fanns två brunnsgäster från Folkärna. År 1702 genomgick Anicka Jansdotter från Grytnäs en mirakulös förbättring av sitt hälsotillstånd i Sättra Brunn. Från att ha varit "lam i nedre delen av kroppen och med händerna ihopdragna så att hon ej kunde mata sig själv" klarade hon efter att ha druckit och badat i två veckor att sy och efter fyra veckor att gå med stöd av sängar och bänkar.

Folkare släktforskare planerar att under hösten göra en utfärd till Sättra Brunn. En kunnig guide lotsar oss genom brunnsområdet, som bl a har många intressanta byggnader från 1700-talet i bruk fortfarande

1995.05.23

Anders Hedström

TILL FOLKAREBYGDEN

*Hur vid är din famn, du vår Folkarebygd,
vid älvens och Bäsiöns stränder!
Hur vän är din ängd i lundarnas skygd,
vår lustgård i leonadens länder!
En ekarnas utpost mot frostiga land
den yppiga Södern tillhoppa du band
med kargmarken nordöver landet.*

*Här gick våra fäder och röjde sig mark
och bände upp rötter i möda.
Men armen var senig och viljan var stark,
och jorden fick lämna sin gröda.
Här stod de vid ässjan och smidde sin plog;
på knaggliga vägar med foror de drog
kring Bergslagens hyttor och smedjor.*

*Med slaget vid Brunnbäck i frihetens fejd,
då Dalälven fick sin viktoria,
med självskriven heder vår Folkarenejd
steg in i vårt Rikes historia.
Och sonen av Karlbo han lyfte vårt namn
till svenska Parnassens och sånglandets famn
med låtar "Från Folkarestigar".*

(Ovanstående verser av prosten Sam Gabrielsson
skrevs till en hembygdsfest i Folkärna 1954 och
kan med fördel sjungas på melodin "Om sommaren
sköna")

Lars Östlund:

MED RÖTTER I KARLFELDTS FOLKARE

- några ord om min morfars antavla

Det kan givetvis vara spännande och roligt att kunna stoltsera med kungligheter, adelsfolk och "kändisar" i sin släkt, men visst är det också något alldeles visst och en trygghet att ha sina rötter fast rotade bland bönder, soldater och bergsmän i samma Folkarebygd som t ex Erik Axel Karlfeldt! Och att då kunna känna att de fäder han skriver om och som han "*skönjer allt upp i den urgrå tid*" faktiskt också är mina fäder. Det var de tillsammans som "*här i det gamla Järnbäraland bröto åker vid älvens strand och malm ur gruvan bredvid*"! Att sedan en av morfars anfäder på morfars mormors fars sida, uppsyningsmannen Anders Ersson (1689-1758) i Mörtarbo, Folkärna, råkar vara en gemensam anfäder för oss stärker än mer känslorna för Karlfeldt och Folkarebygden!

Min morfar Allan Berglund (1915-1993) föddes i Grytnäs 1915 som den äldste i en syskonskara på totalt elva barn. Då han var åtta år gammal flyttade man till ett nybyggt hus i Korskrogen, Folkärna. År 1940 gifte han sig med min mormor Saima Walldén

(1919-), dotter till banvakten Vilhelm Walldén (1872-1944) i Brovallen, och hans hustru Edit Eriksson (1888-1982). Mormor och morfar bosatte sig senare på egendomen Sjöbacken i Brovallen, där man bodde fram till 1991 då man flyttade in till Avesta. Morfar avled 1993.

Morfars far hette Fredrik Emanuel ("Manne") Berglund (1890-1960). Han var "oäkting" och son till Fredrik Berglund (1865-1947) och Anna Norling (1864-1911). Emanuel Berglund gifte sig 1915 med Elna Wiklund (1894-1968). Emanuel Berglund var i huvudsak verksam som lantbrukare, men om somrarna utförde han under flera år rödfärgningsarbeten åt SJ och om höstarna var han matare på ett andelströskverk. Dessutom var han intresserad av biodling, vaktmästare vid Folkets Hus i Korskrogen och styrelseledamot i Södra Folkärna Arbetarekommun. Utöver detta var han också bygdens självskrivne ledare för traktens kryckeresningar i samband med stundande bröllop. Han har medverkat vid omkring 100 kryckeresningar! Den på Matsjongsgården i Sonnbo är förevigad på den sk Folkärna-filmen från 1938.

På min morfars farfars sida leder anorna bakåt via soldat 102, Johan Jansson Mörk (1833-1901) i Råby, Folkärna. I slutet av sin levnad kallas han Johan Berglund. Hans syster Christina Jansdotter (1826-) blev gift med en soldat Erik Jansson Broberg i Klockarbo, Folkärna. Tidigt i januari 1884 flyttade de tillsammans med de fyra barnen Anna Stina, Lotta, Johan och Erik till Michigan, USA. Deras fortsatta öden där är för mig okända. Johan Jansson Mörks hustru, Christina Ersdotter (1827-1909) var bördig från byn Stålbo i Garpenberg, där såväl hennes far och farfar som farfars far och farfars farfar varit bosatta.

Johan Jansson Mörks far, dagkarlen Jan Eric Berglund (1800-1850) var född i Hedemora. Han flyttade sedermera till Bergshyttan, Folkärna, där han levde med hustrun Greta Ersdotter (1802-1868). I Folkärna församlings död- och begravningsbok för 1851 kan vi i slutet läsa kyrkoherde Axel Euréns följande tragiska notis om Jan Eric Berglund:

"Berglund förmodas hafva den 24 November 1850 gått ned sig på Elfoen vid Utsund och drunknat. Hans döda kropp har sedan ej kunnat igenfinnas och således ingen begrafning ej kommit i fråga. Emellertid är han i tabellen uppförd bland de döda 1851."

Efter sin makes död flyttade änkan till sin dotter och måg i Klockarbo. Där omnämns hon efter några år som fattighjon och dör i sviterna av vattusot i slutet av 1868.

Jan Eric Berglunds far hette Olof Matsson (1765-), härstammade från Kiälsbyn i Husby, och gift med Greta Stina Stubb (1780-) från Turbo i Hedemora. Hennes far, mester Eric Stubb var verksam som brukssmed vid Turbo bruk.

Morfars farmor Anna Norling var dotter till soldat 113, Per Norling (1835-1897), i Korskrogen. Norlings far Anders Ersson (1796-1869) var bonde i Bollsjö, Folkärna, liksom sin far, farfar o s v i flera generationer. Kommer vi tillräckligt långt tillbaka på den grenen träffar vi på ett par intressanta personligheter, Folkärna-prästen Andreas

Olai Kärrboensis (15 -1647) och den märklige smeden och urmakaren Erik Persson i Bollsjö. Den senare var ingen vanlig bysmed som tillverkade grova nyttoredskap av smidesjärn utan hade betydligt flera strängar på sin lyra. Mässing och pärlemor var hans favoritmaterial och han arbetade mycket hellre med gravyrstickel än med slägga och städ. Från hans verkstad i Bollsjö finns i Nordiska Muséets ägo i Stockholm flera typiska lås och dosor, resebestick och hans eget glasögonfodral, på vilket han graverat in två blindas som leder varandra.

Per Norlings hustru Greta Persdotter (1842-1908) var av gammal bondesläkt från Sonbo i Folkärna.

Morfars morfar Anders Johan Wiklund (1869-1946) föddes i Stusshyttan, Grytnäs. Hans far Anders Larsson (1825-1893) lär ha varit född i Hedemora, men där har jag tyvärr inte lyckats finna honom. Hans mor Anna Andersdotter (1833-1907) var från Liljasgården i Hamre, Hedemora, sedan flera generationer tillbaka och hennes mor från Snilsgården i Grådö, Hedemora. Anders Johan Wiklund hade i sina verksamma dagar ägnat sig åt bl a gruvarbete och skomakeri. Han var sedan unga år medlem i Stusshyttans fribaptistförsamling och vid begravningen på Folkärna kyrkogård 1946 talade bl a den välkände predikanten Johannes Hallgren, Grytnäs, och nedlade en vacker krans på graven. Vid sin död hade Wiklund varit änkeman sedan 1920. Två av döttrarna hade dött unga 1909 och 1932. Den enda vuxna dottern, Elna, blev som tidigare nämnts gift med min morfars far Emanuel Berglund, och det var hos dem i Korskrogen som "Farbror Wiklund" tillbringade sina sista år. Hans hustru Wilhelmina Eriksson (1871-1920) var bördig från den vackert belägna byn Jälken i Garpenberg, där hon växte upp på Brukets gård, eller Landborns som den även kallades.

Ja, det var några kommentarer till min morfars släkt några generationer tillbaka. Som synes har de till allra största delen sina rötter i Folkärna, Grytnäs, Hedemora och Garpenberg - fyra församlingar i det gamla Näsgråds län, varom Hedemora-prosten Petrus Ugla skriver i avhandlingen "*Praefectura Naesgardensis Dalekarliae*" 1734:

*"Så länge morgonskymningen är ljusare än aftonskymningen,
så länge vare gamla Järnbergslagen och det underbara Näsgråds
föremål för min hängivna beundran och kärlek.
Bland önskemål har jag icke och kommer icke att hava något
som är mig kärare, större och angelägnare än detta."*

Jag känner all anledning att hålla med prosten Ugla och med dessa ord och kommentarer till min morfars antavla avslutar jag och hoppas att den som läser detta och känner igen några namn eller kanske rentav har egen släkt bland personerna hör av sig. Jag är givetvis mycket tacksam för brev och telefonsamtal!

Lars Östlund, Västerbovägen 9A, 775 53 KRYLBO, tel 0226-108 67

ANTAVLA FÖR: Min Morfar Allan Fredrick Berglund (3/2 1915 - 3/1 1993)				
GEN: I NR 2-3(1)	II 4-7	III 8-15	IV 16-31	V 32-63
2 Fredrik Emanuel Berglund f 29/8 1890 GRYTNÄS d 25/10 1960 FOLKÄRNA	Fredrik Berglund f 25/10 1865 FOLKÄRNA d 3/3 1947 FOLKÄRNA	Johan Jansson Mörk f 12/5 1833 FOLKÄRNA d 31/7 1901 MÖKLINTA	Jan Eric Berglund f 16/4 1800 HEDEMORA d 24/11 1850 FOLKÄRNA	Olof Matsson (1765-) HUSBY
		Christina Andersdotter f 15/3 1827 CARPENBERG d 19/4 1909 MÖKLINTA	Greta Ersdotter f 15/1 1802 FOLKÄRNA d 29/11 1868 FOLKÄRNA	Greta Stina Stubb (1780-) HUSBY
			Anders Jansson f 22/6 1803 CARPENBERG d	Eric Ersson (1787-) FOLKÄRNA
		Greta Jansdotter f 19/1 1797 d	Jan Carlsson (1774-1811) HEDEMORA	
1 PROBAND Allan Fredrick Berglund f 3/2 1915 GRYTNÄS d 3/1 1993 AVESTA	Anna Norling f 4/2 1864 FOLKÄRNA d 8/6 1911 FOLKÄRNA	Per Norling f 22/9 1835 FOLKÄRNA d 21/12 1897 FOLKÄRNA	Anders Ersson f 22/7 1796 FOLKÄRNA d 22/10 1869 FOLKÄRNA	Eric Persson (1758-1829) FOLKÄRNA
		Greta Persdotter f 16/11 1842 FOLKÄRNA d 19/9 1908 FOLKÄRNA	Anna Jansdotter f 16/2 1803 CARPENBERG d 30/5 1871 FOLKÄRNA	Chierstin Hansdotter (1764-1829) FOLKÄRNA
	Anders Larsson f 14/10 1825 d 18/5 1893 GRYTNÄS		Per Persson f 2/3 1808 FOLKÄRNA d 10/2 1849 FOLKÄRNA	Per Jansson (1759-1839) FOLKÄRNA
		Anna Andersdotter f 25/11 1833 HEDEMORA d 19/7 1907 GRYTNÄS	Greta Matsdotter f 13/2 1814 FOLKÄRNA d 19/1 1900 FOLKÄRNA	Chiersten Andersdotter (1767-1836) FOLKÄRNA
3 Elna Viktoria Wiklund f 22/3 1894 GRYTNÄS d 4/4 1968 FOLKÄRNA	Wilhelmina Eriksson f 21/3 1871 CARPENBERG d 26/10 1920 GRYTNÄS	Erik Andersson f 16/4 1829 CARPENBERG d	Liljas Anders Andersson f maj 1802 HEDEMORA d 21/6 1855 HEDEMORA	Liljas Jan Andersson (1776-) HEDEMORA
			Stina Ersdotter f 5/6 1802 HEDEMORA d	Anna Ersdotter (1773-1833) HEDEMORA
		Anna Ulrica Jansdotter f 2/9 1830 STORA SKEDVI d 19/10 1872 CARPENBERG	Anders Persson f 9/9 1788 CARPENBERG d	Petter Andersson (1758-1817) CARPENBERG
			Caissa Andersdotter f 15/4 1793 CARPENBERG d	Lisa Andersdotter (1755-) CARPENBERG
		Jan Hansson f 26/5 1777 STORA SKEDVI d 24/9 1857 STORA SKEDVI	Anders Olsson (1747-1829) FOLKÄRNA	
		Christina Abrahamsdotter f 12/12 1796 d 12/9 1833 STORA SKEDVI	Anna Matsdotter (1761-) FOLKÄRNA	

9/95

På Grytnäs kyrkogård finns det ett gjutjärnskors med inskriptionen:

HÄR VILAR
STINA GRETA ERIKSSON
AXELSSO

* 13/4 1854 † 10/2 1882

DOTTERN

ANNA ERIKA

* 22/11 1885 † 12/9 1887

Stina Greta dog alltså 1882 och Anna Erika föddes 1885, någonstans hade ett fel smugit sig in, endera hade siffororna blivit omkastade eller.....

Förklaringen var ganska enkel.

Stina Greta föddes år 1854 den 13 maj (enl födelseboken) föräldrarna var Anders Persson och hustru Stina Andersdotter i Axelsbo.

Den 22/12 1874 gifter sig Stina Greta med Erik Ersson från Kyrkbyn i Grytnäs som blir måg i Axelsbo. De får sitt första gemensamma barn, Johan Albert den 13/2 1880.

År 1882 den 5/2 avlider Stina Greta (enl dödsboken). I dödsboken står det;

Stina Greta Andersdotter i Axelsbo Hustru till Hemmanseg.
Erik Ersson 27 år 8 mån 22 dagar Maginfl.

Därefter gifter Erik om sig 1884 med Johanna Lovisa Eriksson från Grytnäs.

I Födelseboken 1885 finns noterat;

Nov 22 ANNA ERIKA
Hemmaneg. Erik Ersson i Axelsbo, Johanna Lovisa Eriksson
gift 1 år modern 25 år gammal

I Dödsboken 1887 den 12 september;

ANNA ERIKA Föräldrar Hemmanseg. Erik Ersson och hustru
Johanna Eriksson i Axelsbo 1 år 9 mån 20 dagar,
dör av okänd sjukdom.

Här har vi hela förklaringen: Mågen och hemmansägaren i Axelsbo, Erik Ersson lägger sin dotter i andra giftet i samma grav som sin första hustru, för människorna på den tiden var det nog helt klart, lilla Anna Erika fick sin sista viloplats hos sin fars första hustru. För oss som läser inskriptionen 100 år senare är det litet förvirrande om vi inte vet bakgrunden.

Birgitta Larhm

HEJ ALLA 11- och 12-MÄNNINGAR! av Hans Groth

Jag har funderat lite över hur vi är släkt "i genomsnitt". Vad menas med det då? Jo, det är ju ett känt faktum att ens förfäder blir fler och fler ju längre bak i tiden man kommer. Vi vet att en person har en fader och en moder. Antalet personer i en föregående generation blir ju $2^{**}M$. (1,2,4,8,16,32,64, ...) (** betyder exponentiering, eller "2 upphöjt till M")

Följande bokstäver användes ofta och de betyder:

N = antal syskon

M = generation nummer M, den generation vi räknar på (räknas upp)

För generation M=0, proband, gäller att antalet syskon = N.

Vi antar att en fader och en moder kan ha ett antal barn, N: Antalet personer i nästa generation (framåt i tiden), utgående från en fader och en moder blir då lika med N och detta motsvarar samtidigt en generation M=0 framåt i tiden. En farfar och en farmor har $N \cdot N$ stycken barnbarn och $N \cdot N \cdot N$ stycken barnbarnsbarn: Alltså för en godtycklig generation framåt i tiden, M, erhålles $N^{**}(M+1)$ stycken barn i generationen M. (Jag tar EJ hänsyn till att släktingar kan gifta sig med släktingar!)

OK, allt klart så långt. Om man nu tänker sig ett antal, M, generationer tillbaka i tiden från en person och sedan funderar på hur många personer han blir släkt med som ligger på samma generation framåt i tiden som han/hon, då kan man skriva det totala antalet "M-männingar" (kallas AMM) som:

$$AMM = 2^{**}M \times 2^{**}(M+1) - \text{Summa } [i=1,M] 2^{**}(i-1) \times N^{**}i$$

Det TOTALA antalet släktingar man har haft i samtliga dessa M generationer bakåt och framåt kan sedan fås genom att summera AMM enligt ovan för samtliga värden på M mindre än det man räknat för.

OK, då skall vi se vad detta kan ge upphov till i antal individer. I följande tabell visas hur många M-männingar en person har, samt det totala antalet personer man skulle behöva lagra på papper eller i en dator för att alla skulle finnas med. I exemplet enligt tabellen på nästa sida ANTAR jag att N = 2 samt N = 3.

SLUTSATSER *Antar* vi att N = 2 kommer jag och du och vilken svensk som helst att vara något mellan 11- eller 12-männing med varandra.

Antar vi att N = 3 kommer jag och du och vilken människa som helst på vårt jordklot att på samma sätt vara något mellan 11- eller 12-männing med varandra, en hisnande tanke!

Detta resonemang tyder på, tycker jag, att vi är nog mer släkt med varandra än vi vanligtvis anar!

Jag tror slutligen att det finns skäl att komma tillbaka med vilket värde på N som skall eller borde användas.

Generation	Antal M- männingar N = 2	Totalt antal individer N = 2	Antal M- männingar N = 3	Totalt antal individer N = 3
0	2	2	3	3
1	6	8	15	18
2	22	30	87	105
3	86	116	519	624
4	342	458	3111	3735
5	1366	1824	18663	22398
6	5462	7286	111975	134373
7	21846	29132	671847	806220
8	87382	116514	4031079	4837299
9	349526	466040	24186471	29023770
10	1398102	1864142	145118823	174142592
11	5592406	7456548	870712936	1044855550
12	22369622	29826170	5224277600	6269133310

En gosse blir af stor lön:

högmodig och inbilsk,
fåfång och slösaktig,
tanklös slyngel.

En gosse blir af liten lön:

sparsam och hushållare,
ödmjuk och försynt människa,
omtänksam och mån,
kännare af sig själf, egendom och syssla.

Herrars företräden bör vara:

heder, seder, kunskaper och upphöjda tänkesätt och
icke endast krusadt hår, fin rock och blankade stöflar.

SLÄKTFORSKAREN , DATALAGEN OCH DATAINSPEKTIONEN

Hur är det, egentligen, det här med släktforskning på dator?

Enligt Datalagen är man skyldig att ha licens/tillstånd från Datainspektionen (DI) för att få ha personregister på dator. Hur räknas då släktforskning? För det om något är väl personregister!

"Datalagen skall skydda den enskilde mot 'otillbörligt intrång i registrerads personliga integritet" [1]

Jag vet inte hur det är i andra släktforskarprogramms manualer, men till "Holger" [2] står inte ett ord om personregister, Datalag eller Datainspektion. De flesta som släktforskar på dator berörs heller inte av det, men nog kunde man kostat på sig en kortfattad information i i handboken! För det är ju viktiga saker det handlar om -tänk bara på de senaste årens debatt om registrering av personuppgifter.

De flesta av oss klarar sig dock utan vare sig licens eller tillstånd, då Datainspektionen tillämpar en regel som säger att

"registrering som sker uteslutande för personligt bruk är undantagen från licens- och tillståndsplikt".

Datalagen § 2, sista stycket

Dessutom har DI i sin praxis intagit den ståndpunkten att ett register som uteslutande innehåller uppgifter om avlidna personer inte omfattas av datalagens regler. Släktforskarregister innehåller dock ofta uppgifter om såväl avlidna som levande personer.

Men.

Forskningen kommer dock i ett helt annat läge om det handlar om att forska åt någon annan. Släktforskar jag åt grannen mot att han sköter min gräsmatta, nja, det är gränsfall -kan kanske bedömas som för personligt bruk.

Men om jag forskar åt någon annan mot betalning så är det att betrakta som näringsverksamhet och då är jag skyldig att ha licens från Datainspektionen. [3] (skulle nog tro att Skattemyndigheten också blir intresserad...) För register som inte innehåller känsliga uppgifter räcker det att man anmäler till Datainspektionen och får en licens som kostar 435:-/år [4]. Utöver licens behövs i vissa fall särskilt tillstånd från Datainspektionen. Tillståndsplikten omfattar register som innehåller

* känsliga uppgifter, som t ex uppgifter om hälsa och sjukdom, kriminalitet, sexualliv, ras, politisk uppfattning, religiös tro etc.

* omdömen eller värderingar om en person, som t ex anteckningar om att en person "drack för mycket alkohol" eller "skötte inte sin ekonomi"

* uppgifter om personer som saknar sådan anknytning till den registeransvarige som följer av medlemskap, anställning, kundförhållande eller därmed jämförligt förhållande (naturlig anknytning)

eller

* uppgifter som inhämtas från annat personregister (sk samkörning).

Det kan ifrågasättas om man har en naturlig anknytning till en person i datalagens mening, bara därför att man är släkt. Man är även skyldig att i görligaste mån se till att registret innehåller korrekta och aktuella uppgifter. Framför allt betyder det att felaktiga uppgifter snarast ska korrigeras när de upptäcks.

Det är alltså inte alldeles självklart att det jag har på papper får föras in på datorn, om man ska följa Datalagen. Men man kan ju också fråga sig -å ena sidan, har Datainspektionen tid att komma hem och kolla i min dator vad jag har skrivit? fast å andra sidan, med modem och uppkopplingar mot BBS och Internet och allt vad det heter så ökar ju chanserna för obehöriga att ta sig in i min dator...

Vid datorn, LENA BERGGREN

Källor:

[1] Datalogi -en inledande översikt av Hans Lunell, Studentlitteratur 1985, s 174 ff

[2] Bruksanvisning "Släktforska med Holger" (version 4.0 DOS och 5.0 Windows)

[3] Telefonsamtal med Mats Björklund, handläggare på Datainspektionen, 1995-04-21.

[4] Brev från Datainspektionen -i tidskriften Diskulogen Nr 35, mars 1995, s 8-9.

NYTT I BOKHYLLAN:

SKEBO BRUK

Jan Lemoine har skänkt FSF boken "Skebo Bruk i ord och bild". Den innehåller bilder från olika historiska miljöer i Skebo, skolklasser, arbetslag och mycket annat. Den informativa texten kring bilderna har skrivits av Gustav Wass som själv är född och uppvuxen i Skebo. Det bör också tilläggas att de flesta människorna på bilderna är namngivna. Boken vimlar av "Lemoinar" och andra valloner men även andra skeboättlingar borde ha stor nytta av boken, liksom alla som är intresserade av de gamla bruken och dess historia.

Tack Janne!

MOR STINA I LISSDICKA

Mor Stina i Lissdicka eller Christina Andersdotter som hon egentligen hette var en kraftfull och rättskaffens kvinna. Hon föddes 1812 i Persgården, Östra Strandmora, By församling och 1841 gifte hon sig med en neddekad änkling med tre barn och en förfallen fädernegård. Hon tog itu med både mannen, gården och hela byn. Hon bekämpade det allmänna förfallet och införde en from ordning i hemmet med daglig morgon- och aftonbön för husets folk.

Mor Stina dog 1895 och författaren Lars Östlund har skrivit boken till 100-årsminnet. Ett exemplar har han skänt till FSF.

Tack Lars!

SVENSKA ANTAFLOR IV:1 1995

Innehåll:

Nr 203. Anor i Härjedalen. Av Sing Elisabeth Källenius.

Nr 204. En antavla från Bohuslän och Älvsborgs län. Av Torgny Nafsund.

Nr 205. Släkt i Kvistbro. Av Lars Hilding.

Nr 206. Statare, bönder och valloner. Av Donald Freij.

Nr 207. Anor från Kalmar Län. Av Sven Bankeström.

Nr 208. Anor från Östergötland och Tjust. Av Mats Hallerby.

Tre uppsatser:

MATJES EMILS GÅRD

Jimmy Karlsson, Borlänge, har skrivit uppsatsen "Gården i byn. Matjeses i Mjälga, Stora Tuna" vid sina studier vid högskolan i Falun.

FRÅN BYKLUNGEGÅRD TILL ENSAMGÅRD

En uppsats som Louise Larsson har skrivit vid sina studier vid högskolan i Falun. Den behandlar Jonasgården i Stigsbo, Husby socken, Dalarna 1862-65.

EN VIKINGATIDA JÄRNFRAMSTÄLLNINGSPLATS I HUSBY SOCKEN, DALARNA

Louise Larsson har skrivit uppsatsen under höstterminen 1993 när hon läste kursen "Bergslagen i den svenska historien".

Alla tre uppsatserna är mycket läsvärda och lärorika och vi framför vårt tack till författarna för de fina gåvorna.

KUNGL. PATRIOTISKA SÄLLSKAPET

På uppdrag av Kungl. Patriotiska Sällskapet har Björn Asker givit ut en matrikel över ledamöter 1816-1950.

BERGSLAGSARKIV

Föreningen Bergslagsarkiv Årsbok 1994 har följande innehåll:

Christer Ericsson: Folkhemmet och paternalismen.

Göran Rönn: Värdet i en värdelös gruva.

Bror-Erik Ohlsson: När tyskarna invaderade Eskilstuna.

Maria Sjöberg: Bergsmän och bergsbruk.

Aino Trosell: De som alla har glömt - om dem har jag drömt.

VISIONSPROJEKTET

Tyck om Avesta. Vår Vision. Etapp 1. Inlämnade förslag t.o.m. 1995-01-31.

EDSÖRE

Vid kaffet efter FSF:s föreläsningar diskuteras många gånger olika företeelser man stöter på i sin forskning. Vid aprilmötet frågades : Vad betyder "Straffad för edsöre"?

Edsöre, edsvärjande, konungens o. stormännens ed under medeltiden att hålla o. försvara kyrkofrid, tingsfrid, kvinnofrid o. hemfrid. E., som uppkom på 1200-t. o. första gången m. säkerhet avlades av Birger Jarl, blev utgångspunkten till den s.k. edsöresbalken i landslagarna, som bl.a. stadgade särsk. strängt straff för edsöresbrott.

Källa: Åhlén & Åkerlund:s Konversationslexikon Vol. IV, 1925

I Sveriges Rikes Lag av år 1734 finns det mycket läsvärda saker och i Missgiernings Balk hittar vi bl.a. några exempel på det som just nu intresserar oss, nämligen edsöre.

Cap. 18 Om Kyrkiofrid, och Rättegångsfrid.

1. § "Hvar Man äger frid hafva å väg til och ifrån Kyrkio och Rättegång, ehvad han kommer ur sitt eller annars mans hus. Then tå dräper, eller slår honom blånad eller blodvite, at hämnas å honom; then och alle the, som med honom i samma vilja och gierning voro, hafva brutit edsöre, och then frid, som Konungen svurit hafver, at hålla undersåtare sina."

5. § "Drager någor i vredesmode knif, eller svärd emot annan, eller slår honom, å Kyrkiogård, tå han går til, eller ifrån Gudtienst, eller å Tingstad, ehvad han å Tinget sak hafver, eller ej; böte femtijo daler. Kommer ther blånad, eller blodvite i; tå hafver han brutit edsöre."

6. § Nu tager man annan väg, för egna värf och ärender, tå han til eller ifrån Kyrkio och Rättegång far; Varder han ther öfverfallen, eller kommer slagsmål them emellan af bråd skilnad, eller viste ej then, som tilkom, at anner sig til Kyrkio, Ting eller Ridstufvu ärnadt; ther straffes hvar efter gierningsin, och ej edsöre brutit.

7. § "Nu hämnas man å sätt mål och bött, eller å then, som vitnade mot honom för Rätta, eller för thy, at han ther sin sak för honom varde, dräper, sårar, slår blånad eller blodvite; tå hafver han, och alle the med honom i samma upsåt och gierning voro, brutit edsöre."

Cap. 20 Om hemfrid och rån.

1. § "Går någor med berådde mode, at skada giöra, hem til annan, i thes gård, eller hus, ehvad the stå inom, eller utom gård, och han them sielf äger, eller hafver lof eller lego för sig; eller går han i annars farkost eller skiep, vare sig hyrdt, lånt eller egit, och dräper ther bonden sielf, hans folk, eller gäst: tå skal han, som thet gjorde, och alle the, med honom i samma vilja och gierning voro, mista högra han och lifvet. Giör han annan skada, med sår, blånad, eller blodvite; plichte för edsöresbrott, som framdeles sägs. Samma lag vare om then, som i lika upsåt öfverfaller någon på väg eller gato, och honom förföljer i annars mans hus, gård eller farkost, tit han sin undanflycht tager, och ther skada å honom giör, eller kastar, eller skiuter efter honom, så at thet träffar, sedan han i gård, hus eller farkost kommen är."

2. § "Giöres ingen skada i gård, hus eller farkost, utan varder man dragen, eller drifven therut med våld, och sker sedan å honom sådan gierning; vare lag samma.

3. § Löper then, som hemma är, ur hus, gård eller farkost, tå han ther beskydd hafva kan, och får skada: eller får then skada, som sitt beskydd ther söka vil, förr än han tit kommer: tå är ej edsöre brutit.

Cap. 21 Om almän landsfrid, och vägafrid.

6. § "Sitter man i försåt för annan, ehvar thet helft är, at honom skada giöra til lif, eller lem, och sargar han honom, eller slår blånad eller blodvite, tå hafver han brutit edsöre. Giör han annor våldsam gierning, å honom, eller thes gods; böte för fridsbrottet och gierningen dubbelt, och gælde skadan åter."

Cap. 23 Hvad the förverkadt hafva, som edsöre bryta.

1. § Hvar som edsöre bryter, man eller qvinna, i staden eller å landet, böte hundrade daler, och miste äran. Sker dråp theri, eller rån; miste högra hand, och lif sitt. Bryter någor edsöre annan gång; böte tuhundrade daler. Then ej orkar böra, plichte efter thy, som i Straff Balken sägs. Varder then, som edsöre bryter, i samma gierning dräpen, sargad, eller slagen; tå är ogildt alt thet han får.

Edsöre är sammansatt av ed och svärja. Det var alltså kungen och andra framstående män i riket som avlade en ed att straffa brott mot hemfrid, kvinnofrid, tingsfrid och kyrkofrid. Fridslagarna hade giltighet i hela riket och man kan säga att det var början på rikslagstiftningen.

Edsöresbrott fanns inte bara i de medeltida landslagarna utan även, som visats ovan, i 1734 års lag men försvann i och med 1864 års strafflag.

Så där ja, nu vet ni lika mycket som jag!

Källor:

Rosén Jerker, *Svensk Historia 1*, 1969

Sveriges Rikes Lag Åhr 1734, facsimile 1984

Åhién & Åkerlund:s Konversationslexikon Vol. IV, 1925

Barbro Vikström

Upp till kamp - mot SVAR!

En debattartikel som bör väcka många. Det är dax att vi forskare börjar agera! Det lär inte bli billigare i framtiden att hålla på med vår hobby. Vi är redan nu inne i den "Kulturella nedrustningstiden". Och det är något som vi får bära hela kostnaden av och ibland även mera. Vi fordrar inte att det skall vara gratis, men många bibliotek ser här en chans att plocka in pengar av släktforskarna.

Vi i FSF fick bevis på detta! Tidigare var vårt abonnemang ett mycket bra och billigt alternativ. Men efter **BILDNINGSSTYRELSEN**s agerande fick alla betala 15 kr/volym.

Det är klart att vi har tappat medlemmar på grund av att abonnemanget har upphört att gälla. Vi får se detta som en självsanering, kanske några var med i FSF för fördelarna med abonnemanget.

Hoppas Ted Rosvalls artikel kan väcka en debatt i släktforskarled, det behövs i detta fall.

Birgitta Larhm

Upp till kamp – mot SVAR!

Tillkomsten av SVAR upplevde många släktforskare som något oerhört positivt. Nu skulle kyrkoboksmaterialet bli mera lättillgängligt, de evighetslånga väntetiderna på rullfilmer skulle upphöra och släktforskningen i Sverige skulle gå en ljusnande framtid till mötes.

Så blev det inte. Ifrån en inriktning där forskningen och servicen till allmänheten och till biblioteken stod i centrum har SVAR utvecklats till en profithungrig vinstmaskin, som med sina ständigt ökande avgifter kommer att ta död på forskningen. Illistigt har man dessutom sett till att placera in landets folkbibliotek som en sorts buffert, eller gisslan, mellan SVAR och forskarna. Biblioteken, och därmed kommunerna, får därigenom överta utgifter, som egentligen borde bekostas av staten.

SVARS verksamhet, produktionen av mikrokort, bekostas som bekant med skattemedel. De avgifter man tar ut av forskarna eller av biblioteken står på in-

tet sätt i relation till de faktiska utgifterna. Mellanskillnaden använder man till att skapa ett släktforskningstempel i den mest otillgängliga glesbygd man kan tänka sig. Dit kommer 95% av Sveriges släktforskare aldrig att ta sig. Som glesbygdssatsning kanske detta är motiverat, men som servicesatsning för Sveriges släktforskare är det blödande vansinne, ett vansinne som kostat släktforskarna och biblioteken miljoner.

Och det är vårt gemensamma kulturarv, kyrkoböckerna och det övriga arkivmaterialet, man skor sig på! Genom att ta ut åtminstone tre gånger så höga avgifter som motiveras av kostnaderna ser man till att skaffa sig "ränteintäkter" på det historiska kapital, som egentligen tillhör folket. Och genom att gå omvägen över folkbiblioteken, som i dessa tider brottas med oerhörda ekonomiska problem, ser man till att skapa stora orättvisor mellan invånarna i olika kommuner. På sina håll är det fortfarande gratis

att forska, på andra är det näst intill ruinerande.

Och vad gör vi släktforskare? Jo, vi tiger och lider.

Tacksamma för att vi fortfarande överhuvudtaget får forska, accepterar vi SVARS suspekta metoder och snöda kommersialisering av vårt kulturarv.

Men nu får det vara nog!

Nu har tiden kommit för uppror och revolt!

SLÄKTFORSKARE! Låt oss passa på nu i augusti när hundratals släktforskare är församlade till riksstämman i rikets huvudstad. Låt oss genomföra en rejäl manifestation av något slag, ett stormöte, en namnsamling, en uppvaktning, ett demonstrationståg med massiv mediebevakning, en skriande protest mot SVAR och emot Riksarkivet, som stillatigande låter SVAR härja med släktforskarna och biblioteken, i strid mot allt vad arkiv- och kulturutredningar heter.

Ted Rosvall

Falbygdens Släktforskarförening

.....

Men Ted Rosvall är inte bara upprörd, han kommer också med ett konstruktivt förslag:

Så här skulle SVAR kunna fungera i stället

Tänk er att SVAR befriade våra bibliotek ifrån ansvaret och kostnaderna för mikrokortshanteringen. Det praktiska arbetet kring beställningarna sköter ju faktiskt SVAR och forskarna redan själva, och SVARS s.k. avtal med biblioteken handlar som sagt bara om att föra över kommunala pengar till statlig verksamhet. Nej, låt oss tänka oss att SVAR skulle vara mer som en bokklubb, ett postorderföretag i kultur. Förebilder finns bl.a. i USA, och så här skulle det kunna fungera.

1. Varje enskild forskare som vill låna mikrokort, betalar en årsavgift på, låt oss säga 200 kr till SVAR. För detta belopp får släktforskaren dels SVARS katalog på mikrokort eller datadiskett, dels ett nyhets- och informationsbrev

ett antal gånger om året, samt 10 fria lån (d.v.s. 10 kuvert/arkivvolym).

2. Släktforskaren skriver eller faxar själv sin beställning till SVAR och betalar en låg avgift, högst 5 kr per volym. Det kanske kan vara lämpligt att införa en minimiavgift på säg 30 kr per beställningstillfälle. Låntagaren sänder tillbaka kuverten på vanligt sätt. Kostnaden för lånet förs upp på släktforskarens "konto" och faktureras en gång per kvartal eller kanske per år. Man skulle också kunna tänka sig att man betalade in en slant till sitt "SVAR-konto" från vilket lånekostnaderna dras, ungefär den metod som livsmedelskedjorna har börjat praktisera, enkelt och praktiskt.

3. Biblioteken, som slipper alla lånekostnader, kan därmed koncentrera sig på att inköpa mikrokort, källmaterial och litteratur avseende den egna orten eller kommunen, samt hålla forskarrummen med ett tillräckligt antal väl fungerande läsapparater.

Kan då verkligen en så låg avgift som 5 kr per arkivvolym räcka för att täcka SVARS kostnader? Alldeles säkert! Forskning föder nämligen forskning, och med en låg avgift per arkivvolym försvinner försiktigheten och man "unnar" sig att beställa hem långt fler volymer än man annars skulle ha gjort. I stället för att "spara sig" till nästa landsarkivsbesök, beställer man raskt hem de kort man behöver. "Medlemskapet" i SVAR gör att det uppstår en direkt relation mellan institutionen och nytjarna, och sådana relationer är alltid värdefulla och främjar forskningen. Och de årliga medlemsavgifterna ger SVAR en trygg och stabil grund att stå på. 10.000 SVAR-medlemmar, det skulle bli 2 miljoner kr om året det. Plus alla 5-kronor under året. Det blir pengar till SVAR det, men det skulle vara ett rättvist system, lika för alla oavsett i vilken kommun man råkar bo.

Detta borde ligga i SVARS intresse: att främja forskningen i stället för att hämma den!

EFTERLYSNINGAR

Är tacksam för upplysningar om följande personer:

Olof Olsson (Stadigbror) f. 1715 i Torsåker, d. 1783 Jonasbo Husby, g. 1739 med **Karin Ersdotter** f. 1715 i Sindertåkten Husby, d. 1783 i Jonasbo.

Malin Olofsdotter f. 1679 Walla By, d. 1717 Born Husby, g. 1713 med **Johan Israelsson "Lurpanna"** 1691-1762.

Inger Kraft
Lövvägen 1
340 36 MOHEDA
tel. 0472-71192

♂ ♀ ♂ ♀ ♂ ♀

Söker föräldrar till **Petter Giöransson Hasselberg** född 1724, död 7/6 1788 i Avesta.

Mauritz Kindell
Thuregatan 3
724 62 VÄSTERÅS
tel. 021-132154

♂ ♀ ♂ ♀ ♂ ♀

LÄSTIPS i andra medlemsblad

Det finns mycket mer att läsa i de olika medlemsbladen. Samtliga finns i **Släktforskarlokalen på Biblioteket**. Ett register med föreningarna uppställda länsvis finns i anslutning till pärnarna.

ALINGSÅS SLÄKTFORSKARE Nr 1 1995 (Alingsås Släktforskarförening) "Sex år med soldatregistret Älvsborg" av Nils-Olof Olofsson. "Passfriheten upphörde 1914 ... Utlänningar registreras som aldrig förr" av Jadwiga Kurowska.

Nr 2 1995 "Hur var ekonomin på 1600-talet?" av Stellan Dahlgren. "Nya Disgen - en angenäm bekantskap" av Björn Samuelsson.

ALIR ANOR Nr 1 1995 (Forskarföreningen ALIR) "Olof Olofsson 1797-1870" av Bertil Söderman. "Olof Nordblad" av Barbro Jonsson. "Antavla: Proband Brita Felicia Söderlund f. 1886 Ramsjö (X)".

ANGELÄGET 1/95 (Sveriges Släktforskarförbund) "Biblioteksenkäten 1994, avgifter för olika län" sammanställd av Elisabeth Thorsell.
2/95 Kallelse till Riksstämman 1995. Program. Bokslut. Verksamhetsberättelse. Verksamhetsplan för 1996. Motioner.

ANGRIPEN 1995:1 (Malmö Släktforskarförening) "Bad i Malmö" av Gunnar Wollin.
1995:2 "Apoteket Lejonet. Det historiska apoteket" av Gunnar Wollin.

ANKNYTNINGEN Nr 2 1995 (Nyköpings-Oxelösunds Släktforskarclubb) "En fasansfull vinterdag" av Elis Härshammar. "När nackhåren reser sig!" av Hugo Salling. "Antavla: Proband Matilda Karolina Andersdotter f. 1890 Labro, Svärta" av Margareta Larsson. "Antavla: Proband Mai Ingeborg Andersson f. 1930 Husby-Oppunda" av Mai Andersson.

Nr 3 1995 "Farfarsdelen av min antavla. Proband Karl Alfred Andersson f. 1846 Norrköping (E)" av Svante Arman. "Antavla: Proband Nils-Erik Broms f. 1925 Trulldalsstugan, Svärta" av Nils-Erik Broms.

ANROPET Nr 1 1995 (StorStockholms Genealogiska Förening) "Nytt på Riksarkivet" av Chris Henning. "Båtsmanstorp i Hägersten" av Vanja Sjöberg och Birgitta Biesheuvel.

Nr 2 1995 Släktforskar dagar i Stockholm 1995. Information och program. "Folkbokföringen på landsarkiven" av Karin Almegård.

AROSIANA Våren 1995 (Västerås Släktforskarclubb) "Folk och seder i Kila" av Kjell Risberg.

DALFOLK nr 1 1995 (Dalarnas Släkt-, Hembygds- och Emigrationsforskarförening) "Emil Herlenius-lärooriginal, forskare - Selma Lagerlöf-inspiratör" av E. Börje Bergsman.

Nr 2 1995 "En trollkohna skall tu icke låta leffua" av Margaretha Hedblom. "Häxfärder och trolldom även på 1800-talet. Rull Margit från Sollerön besökte Blåkulla på 1840-talet" av Margit Andersson.

DISKULOGEN Nr 35 1995 (DIS) "Nyckeln till Modem och DIS Family". "Hur är man släkt med en brylling?" av Sperling Bengtsson.

GENKLANG Nr 4 1995 (Ovansiljans Släktforskarförening) "Många källor små, ger en hel släkt ... - eller, Många Anders Hinderasons anor i Oxberg" av Mari-Louise Grudin. "Snälla Pastorn, skaffa mig en morfar" av Torbjörn Näs.

GESTRICIA Nr 4 1994 (Gästriklands Genealogiska Förening) "Från sockenbarn till rådmann, adel och ostindienfarare" av Stig Gavlién. "Antavla: Proband Anna Margreta Rosenlund f. 1883 i Grundsjön" av Majlis Svedin.

Nr 1 1995 "När döden gästade" sammanställt av Mai-Anne Olsson. "Antavla för Viktoria/Tora Johansson f. Nordström. Proband Viktoria Nordström f. 1896 i Gävle (X)" av Ingrid Johansson.

GF-AKTUELLT Nr 118 1995 (Genealogiska Föreningen) "Matstreck och genealogi" Artikel i SvD 1958-08-12. Nyförvärv till samlingarna.

GYDHINGEN Nr 1:1995 (Göinge Släkt- och Hembygdsforskarförening) "Hörkabonden som dog på Sveaborg" av Sigurd Svensson. "Domboken berättar" av Ulla Lundqvist.

JLS-NYTT Nr 60 1995 (Jämtlands läns släktforskarförening) "Om sockenstämman" av Kjell Risberg. "Medeltida storbönder i Jämtland" av Hans Jacobsson.

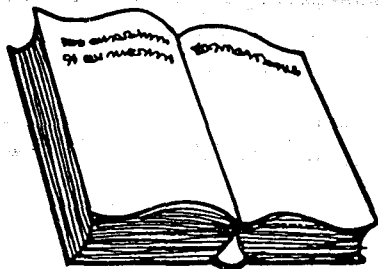
Nr 61 1995 "Finns jag tack vare Vildhussen?" av Bernhard Granholm.

KALIXforskarNYTT Nr 1 1995 (Kalixbygdens Forskarförening) Forts. på Bengt Lundholms: "Från sameland till bondebygd".

Nr 2 1995 "Henrik Larsson i Vojakkala, Nedertorneå socken" av Nils Joëlson. Forts. på Bengt Lundholms: "Från sameland till bondebygd".

KGF-NYTT Nr 49 1995 (Kronobergs Genealogiska Förening) "Dans hos Enkan Stina Jonasdöter i Ekeboryd år 1818" sammanställt av Bengt Liljedal. "Namnet Växjö's uppkomst" av Owe Wennerholm.

MARK-RÖTTER Nr 1 1995 (Marks Härads Släktforskarförening) "Sånger och historia" av Joel Pettersson. "Amerikaresa. Dagbok för av bröderna John och Arvid Bengtsson" av P-O Stenbäcken.

MEDLEMSBLAD nr 67 1995 (Sällskapet Ane Finnveden) "Riksarkivet - 375 år, 1618-1993". "Göta Hovrätts arkiv".

Nr 68 1995 Reportage från Anbytar dag i Ljungby den 4 febr.

MEDLEMSBLAD N:o 1 1995 (Boden Överluleå Forskarförening) "Minnen och berättelser från Sörbyn" återgivna av Alma Engman. "Ofärd över Nordanlandet del II" av Anders Sandström.

N:o 2 1995 "Fortsättning på Minnen och berättelser från Sörbyn" återgivna av Alma Engman.

MEDLEMSBLAD Nr 1 1995 (Gällivarebygdens Forskarförening) "Utdrag ur Robsam och Sceeles dagboksanteckningar".

MEDLEMSBLAD nr 45 1995 (Hembygds och Släktforskare Nolaskogs) "Små sanna berättelser från Risbäcks gamla by" av Frida Westbergh. "Stamtavla för Hebla Catharina Fougth 1788-1865" av Gun Saming.

Nr 46 1995 "Anteckningar av naturhändelser och epidemier i Sidensjö" av Louise Mårtensson. "Slakten Olof Abramsson" av Bengt Englund.

MEDLEMSBLAD Nr 2 1995 (Nordanstigs Bygd- och Släktband) "Båtsmanshållets uppkomst i Norrland".

MEDLEMSBLAD Nr 1 1995 (Föreningen Släkt och Bygd i Borlänge) "Bobygden och Norrbodarna" (Några anteckningar om gångna tider.)

MEDLEMSBLAD 1/95 (Släktforskare i Uppland) "Personverser: ett viktigt komplement till kyrkböckerna" av Christina Backman.

2/95 "Soldatregistret" En presentation av Björn Hagelin. "Många blev borta av upplänningarna" av Sivert Svärting.

MEDLEMSBLAD Nr:1 1995 (Waggeryds Släkt och Bygdeforskare) "Mord i Stengårdshult Anno 1666" sammanställt av Babro Lundgren. "Huru böra våra döttrar uppfostras?"

MEDLEMSTIDSKRIFT Nr 8 1995 (Sällskapet Släktforskare, Fagersta) "Brita Stina" av Anna-Greta Blom.

Nr 9 1995 "Smöjträd i Norrbärke" av Kajsa. "Sven Johanssons antavla. Proband Sven Arnold Johansson f. 1941 Västanfors (U)" av Sven Johansson.

MGF-NYTT Nr 2 1995 (Midälva Genealogiska Förening) "Farmors mors anor. Proband Kristina Augusta Bergman f. 1874 Skön (Y)" av Ulla-Lena Larsson. "Bruksägarens instruktion för inspektoren på Galtström 1821" av Bertil Haslum.

NJUDUNGEN NR. 1 1995 (Njudungs Genealogiska Förening) "Ett hårt straff - ett hårt liv" av Elna Nilsson. NR. 2 1995 "Mycket för strängt begärt" av Elna Nilsson. "Några Amerikabrev från Edshults socken" av Bernt-Olof Fungby.

OULUN SUKUTUTKIJA 1995:1 (Oulun Sukututkimusseura) En skrift för våra finsktalande medlemmar.

PLF-NYTT nr 32 1995 (Person- och Lokalhistoriskt Forskarcentrum) Sammandrag av PLF:s databas 1995-02-04. "Brott och straff i 1600-talets bondesamhälle" sammandrag av Thor Sjöberg.

Nr 33 1995 "Brott och straff i 1600-talets bondesamhälle. Andra delen" sammandrag av Thor Sjöberg. PLF:s databas 1995-03-26.

ROJS Nr 1 1995 (Ramsele/Junsele Släktforskarförening) "Båtsmän i Junsele" av Göran Stenmark. Nr 2 1995 Medlemsinformation.

ROTPOSTEN Nr. 1 1995 (Jönköpingsbygdens Genealogiska Förening) "Dassen ett kulturarv" av Birgitta. "Domböckerna" av Bernhard Granholm.

SLÄKTBITEN 1 1995 (Forskarföreningen Släkt o Bygd, Bollnäs) "Är du med släkt i Amerika?" "En fantastisk släkthistoria" sammanställd av Göran Malm.

BEGRÄNSAD EFTERSÄNDNING

Vid definitiv eftersändning retur med den nya adressen till:
Folkare Släktforskarförening
c/o Barbro Vikström
Mattsbogatan 20 E
774 40 AVESTA

B FÖRENINGSBREV

Släktforskar dagar i Stockholm 1995

Medborgarhuset

Lördagen 19 augusti

9.30 Musik

10.00 Invigning (stora salen /S/)
Lars Wikström, Riddarhuset och adeln (Lilla salen /L/)

11.00 *Bertil Sannel* om Stockholms geografiska utveckling (S)

11.00 *Bodil Ulate Segura*, Släktforskning på Riksarkivet (L)

12.00 *Hans Villius*, Erik Dahlbergs dagbok (S)

12.00 *Eva Dahlman* om fotosekretariatet vid Stockholms Stadsmuseum och bildens betydelse (L)

13.00 Riksstämman 1995 (S)

13.00 *Lars Ericson* om soldatforskning och Krigsarkivet (L)

14.00 *Eva Brylla* om svenskt efternamnsskick - från Lindberg till Montroyal (L)

14.45 Debattforum med panel (S)

15.00 *Evert Melefors* om svenska medeltida personnamn (L)

16.00 *Berndt Tallerud* om farsoter genom tiderna (S)

17.00 Utställningen stänger

19.00 Galamiddag i Gyllene Salen på Stockholms Stadshus

Söndag 20 augusti

10.00 *Helena Friman* om Stockholms historia med kvinnoperspektiv (S)

10.00 *Ann-Sofie Ohlander* om Den okända släkten - kvinnorna i historien (L)

11.00 *Ingemar Carlsson*, Kanmanforska i kungliga arkiv (S)

11.00 *Erik de Geer*, Finländarna i Sverige genom tiderna (L)

12.00 *Lisa Öberg*, Utplacering av barnhusbarn i landsorten (S)

12.00 *Thomas Selling*, Våra judiska rötter (L)

13.00 *Kalle Bäck*, Torpare på 1800-talet (S)

13.00 *Bodil Ulate Segura*, Forskning på Riksarkivet (L)

14.00 *Lisa Öberg*, Jordegummor, barnaföderskor och barnmorskor (S)

14.00 *Christian Catomeris*, Italienare i Sverige (L)

15.00 *Göran Dahlbäck* Dagligt i det medeltida Stockholm (S)

16.00 Avslutning (S)

Under och runt dessa dagar kommer ett antal museer, arkiv, bibliotek och kyrkor att hålla extra öppet, ha visningar och stadsvandringar, bl.a. visningar av Katarina kyrka. Biblioteksfilialen i Medborgarhuset kommer att ha öppet lördag 10-16 och söndag 11-15 med en bokhörna med intressant litteratur för släktforskare.

Utställningar blir det som vanligt, arkiv, bibliotek, hembygdsföreningar, släktforskarföreningar, läsapparatsfirmor, dataprogramfirmor och många andra väntas delta.

Saknar någon inbjudan att vara utställare, så kontakta *Lars Nordwall*, *Götgatan 99, 116 62 Stockholm*, tel/fax: 08-702 12 82.

Galamiddag på Gyllene Salen

Släktforskar dagarna firas med en galamiddag (sommarsöndagsgäbortsfint) på Gyllene Salen. Kostar 440 kr per person.

Anmäl dig till årets fest *senast 1 juni till Carl Szabad, Box 3030, 122 03 Enskede.*